

קווי מדיניות לצמיחה והקטנת העוני

כנס הרצליה 2017

פרופ' צבי אקשטיין

דיקן בית ספר טיומקין לכלכלה

ראש מכון אהרן למדיניות כלכלית, המרכז הבינתחומי הרצליה

20 ביוני 2017

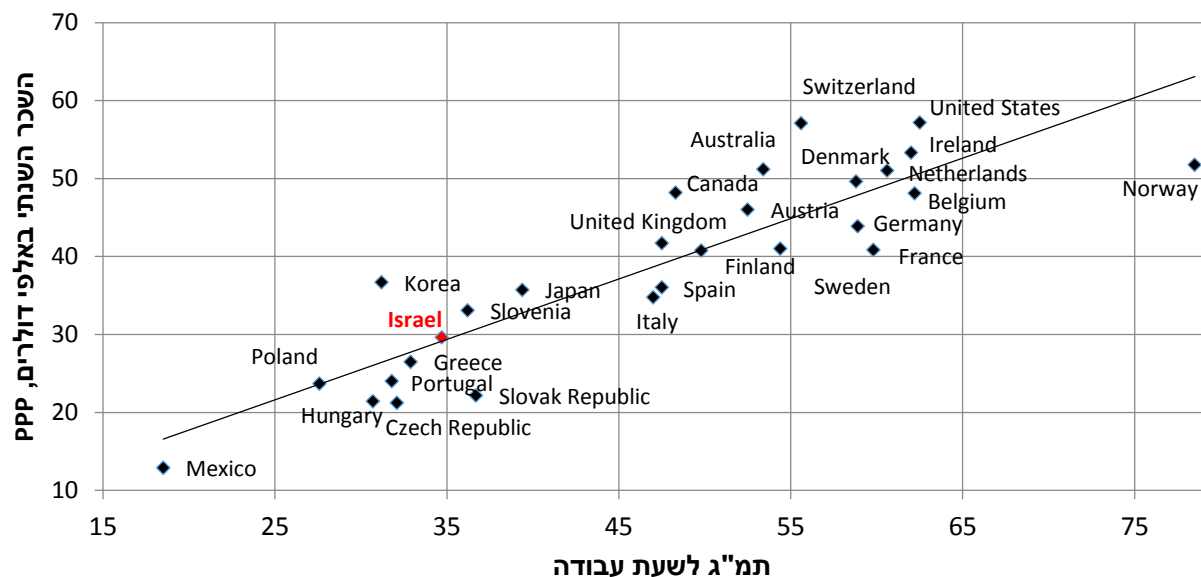
קווי מדיניות לצמיחה והקטנת העוני

- על מדיניות כלכלית כלכלית לכלול יעדים וחזון כלכלי ברור – ממוצע OECD אינו יעד
- היעד - להשוות את רמת התוצר לנפש ולקרב את שיעור העוני לקבוצת מדינות מובילות (מדינות סמן – benchmark), תוך 15 שנה
- מדינות הסמן – אוסטריה, בלגיה, אירלנד, דנמרק, פינלנד, שוודיה והולנד
- התוצר לנפש בישראל בשנת 2015 היה כ-31 אלף דולר, לעומת כ-44 אלף דולר במדינות הסמן וממוצע OECD של 37.5 אלף דולר (במחירי 2010)
- שיעור העוני בישראל בשנת 2013: 18.6%, במדינות הסמן: 8.5% (הקטנת אי השיוויון אינה היעד)
- תכנית פעולה המבוססת על ניתוח מאקרו כלכלי, השוואה בין ישראל למדינות הסמן
- זיהוי הבעיות המרכזיות של המשק הגורמות לפער תוצר ושיעור העוני
- **האם להעלות את ההוצאה החברתית או להשקיע בצמיחת הפריון?**

הטיפול בעוני ובאי-השיוויון צריך להגיע משוק העבודה

- על המדיניות הכלכלית להחליט על סדר עדיפויות ומה דחוף ביותר

הפריון והשכר הממוצע במדינות ה OECD, מתוקנן לכח קניה, 2014

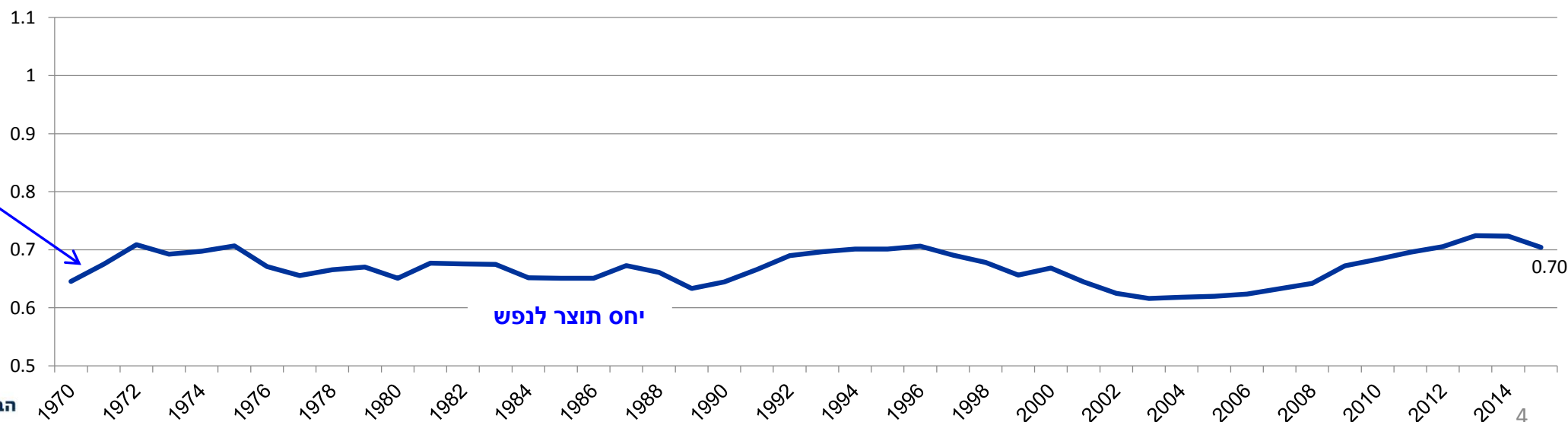
- יש להתמקד בהעלאת הפריון של האוכלוסייה החלשה
- תחבורה ציבורית יעילה וזולה ורמת הון גבוהה במשק, יביאו לצמיחה ולעליית השכר לחציון התחתון
- העלאת איכות השירותים החברתיים תגיע מהעלאת התוצר בהיקף גבוה יותר

השאלה הנשאלת: איך?

מקור פער התוצר לנפש הוא הפרייון

- היחס בין התוצר לנפש בישראל ובמדינות הסמן לא השתפר מאז שנות ה-70, נותר על כ-70%
- התוצר לנפש הוא מכפלת הפרייון בשיעור התעסוקה: $\frac{Y}{N} = \frac{Y}{L} \cdot \frac{L}{N}$ (Y -תוצר, N -אוכלוסייה, L -מספר העובדים)

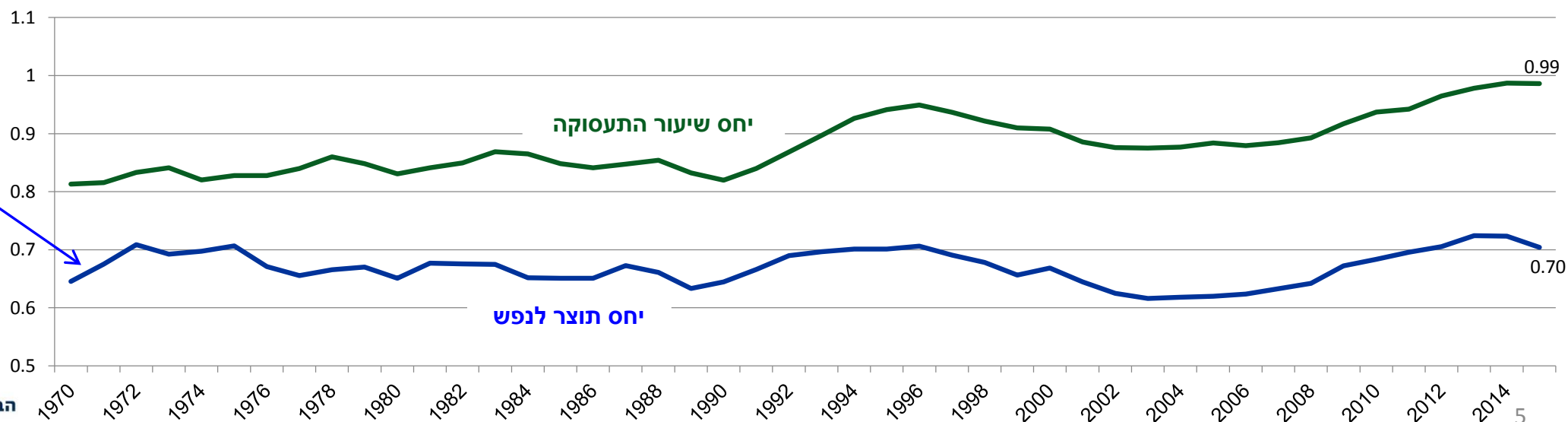
יחס תוצר לנפש, יחס הפרייון ויחס שיעור התעסוקה בין ישראל למדינות הסמן

מקור פער התוצר לנפש הוא הפרייון

- היחס בין התוצר לנפש בישראל ובמדינות הסמן לא השתפר מאז שנות ה-70, נותר על כ-70%
- התוצר לנפש הוא מכפלת הפרייון בשיעור התעסוקה: $\frac{Y}{N} = \frac{Y}{L} \cdot \frac{L}{N}$ (Y -תוצר, N -אוכלוסייה, L -מספר העובדים)
- שיעור התעסוקה בישראל היה היסטורית נמוך, עלה מאד בעשור האחרון

יחס תוצר לנפש, יחס הפרייון ויחס שיעור התעסוקה בין ישראל למדינות הסמן

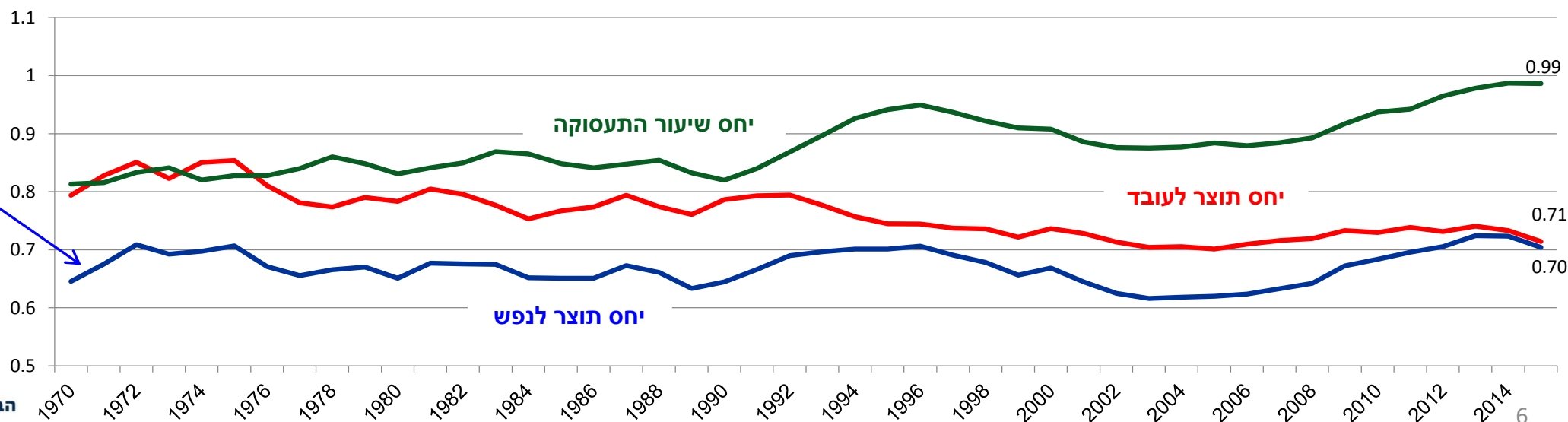

שיפור עד תחילת שנות ה-70

מקור פער התוצר לנפש הוא הפרייון

- היחס בין התוצר לנפש בישראל ובמדינות הסמן לא השתפר מאז שנות ה-70, נותר על כ-70%
- התוצר לנפש הוא מכפלת הפרייון בשיעור התעסוקה: $\frac{Y}{N} = \frac{Y}{L} \cdot \frac{L}{N}$ (Y -תוצר, N -אוכלוסייה, L -מספר העובדים)
- שיעור התעסוקה בישראל היה היסטורית נמוך, עלה מאד בעשור האחרון
- יחס הפרייון, שתרם לסגירת הפער מקום המדינה, קפוא משנות ה-90
- רמת הפרייון היא החסם הצמיחה של המשק

יחס תוצר לנפש, יחס הפרייון ויחס שיעור התעסוקה בין ישראל למדינות הסמן

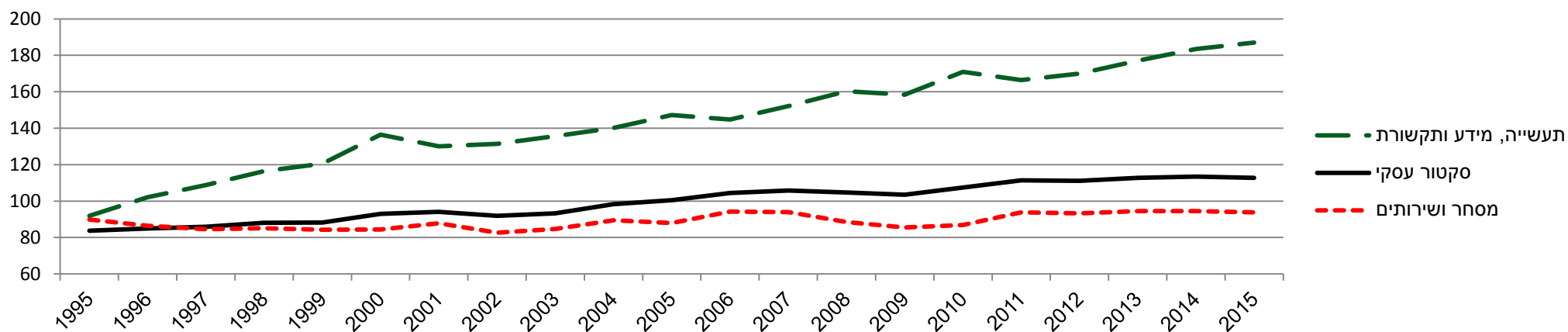

שיפור עד תחילת שנות ה-70

פער הפריזון הוא הגורם המרכזי לפער בשיעורי העוני

- הפערים בהכנסה מעבודה הם מקור מרכזי לשיעורי העוני ולא-השוויון בהכנסה הפנויה
- מגזרי התעשייה המסורתית, הבינוי והשירותים הם בעלי פריזון ושכר נמוך

תוצר לשעת עבודה במגזר העסקי, 1995-2015 (שקלים, במחירים קבועים של 2010)

- שיפור הפריזון הוא הפתרון האמיתי לצמצום העוני
- שיעור הילודה הגבוה הוא גורם מרכזי לשיעורי העוני הגבוהים
- לא ניתן להגיע לשיעורי העוני של מדינות הסמן

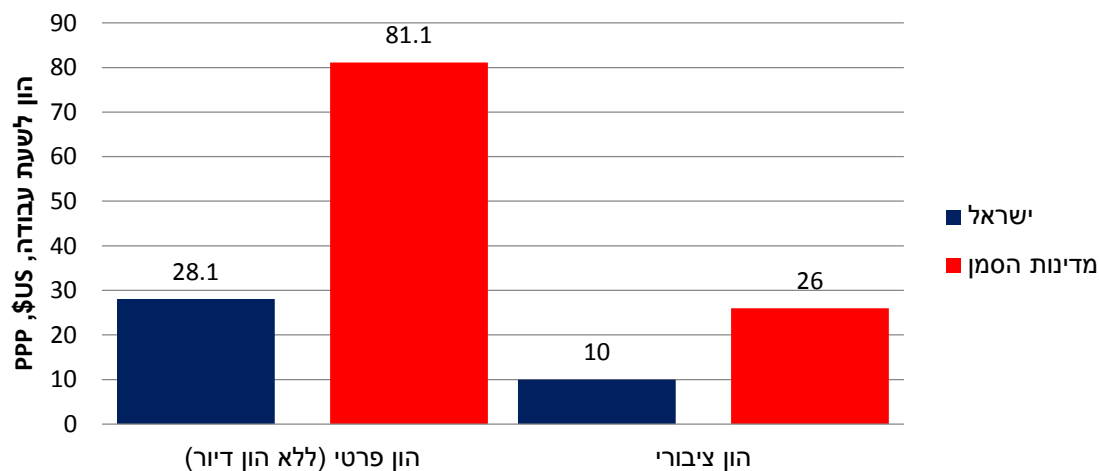
קווי מדיניות לצמיחת המשק

- הסקטור העסקי הוא המקור לצמיחה ולהעלאת רמת החיים
- התעסוקה לא תמשיך לשמש מקור משמעותי לצמיחה (77% מועסקים, 25-65)
- היצוא והיי-טק לא יוכלו להמשיך ולהיות קטר הצמיחה העיקרי של המשק
 - בהינתן הצמיחה החלשה בקרב שותפות הסחר והעודף במאזן התשלומים
- עלייה בפריון ובשכר של החציון התחתון הם הפוטנציאל העיקרי לצמיחת המשק והקטנת העוני
- התוצר לשעת עבודה (פריון) נמוך בישראל ב- \$22 (40%), ממדינות הסמן
 - התוצר לעובד נמוך בכ-30%
- הריבית הנמוכה היום והצפויה בעתיד זו הזדמנות להשקיע כדי לעלות פריון: במה?

הסיבות לפריון נמוך ב- \$22 לשעת עבודה

- נבצע ניתוח מאקרו כלכלי המבוסס על גורמי היצור וצמיחת המשק
- הפריון נגזר מ: ההון הפרטי, ההון הציבורי, ההון האנושי והיעילות ביצור

רמת ההון הפרטי והציבורי לשעת עבודה, 2013

- רמת ההון האנושי נמוכה בכ-11% (סקר המיומנויות של ה-OECD) מממוצע מדינות הסמן, ונמוכה אף יותר לגבי פרטים ללא השכלה אקדמית

תרומת הגורמים לפער הפריזון

פער הפריזון ממדינות הסמן	עלות שולית להשקעה (הון פרטי)	הון הציבורי	הון האנושי	הפריזון הכולל
\$22	\$10	\$5	\$5	\$2
100%	48%	24%	21%	7%

- עלות הון אפקטיבית להשקעה - מס חברות ובירוקרטיה עודפת - הוא הגורם המרכזי להשקעה הנמוכה

תרומת הגורמים לפער הפריזון

פער הפריזון ממדינות הסמן	עלות שולית להשקעה (הון פרטי)	הון הציבורי	הון האנושי	הפריזון הכולל
\$22	\$10	\$5	\$5	\$2
100%	48%	24%	21%	7%

- הון האפקטיבי להשקעה - מס חברות ובירוקרטיה עודפת - הוא הגורם המרכזי להשקעה הנמוכה
- תשתיות תחבורה הם המרכיב המרכזי בתרומת ההון הציבורי לפריזון

תרומת הגורמים לפער הפריזון

פער הפריזון ממדינות הסמן	עלות שולית להשקעה (הון פרטי)	הון הציבורי	הון האנושי	הפריזון הכולל
\$22	\$10	\$5	\$5	\$2
100%	48%	24%	21%	7%

- הון האפקטיבי להשקעה - מס חברות ובירוקרטיה עודפת - הוא הגורם המרכזי להשקעה הנמוכה
- תשתיות תחבורה הם המרכיב המרכזי בתרומת ההון הציבורי לפריזון
- השקעה נמוכה במיומנויות של פרטים ללא השכלה אקדמית

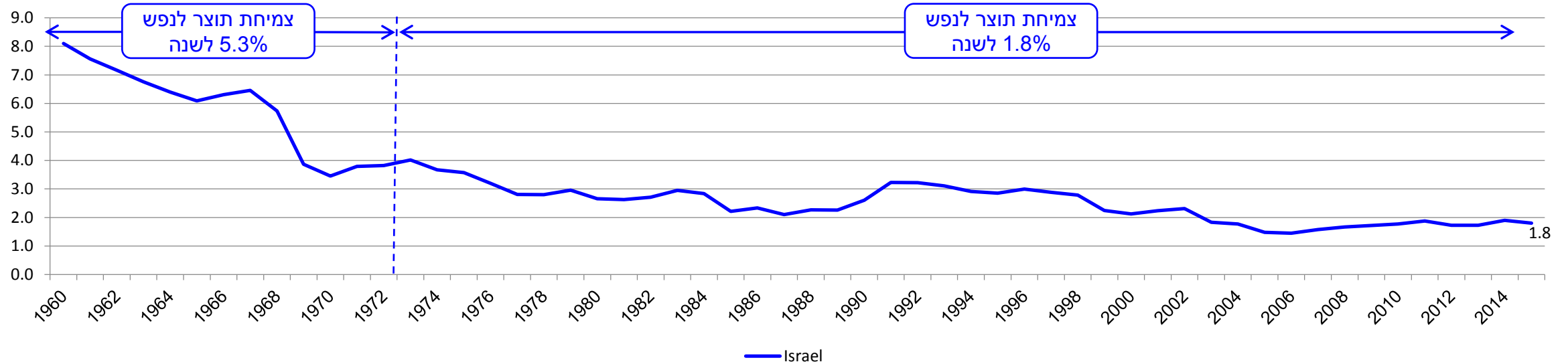
תרומת הגורמים לפער הפריזון

פער הפריזון ממדינות הסמן	עלות שולית להשקעה (הון פרטי)	הון הציבורי	הון האנושי	הפריזון הכולל
\$22	\$10	\$5	\$5	\$2
100%	48%	24%	21%	7%

- הון האפקטיבי להשקעה - מס חברות ובירוקרטיה עודפת - הוא הגורם המרכזי להשקעה הנמוכה
- תשתיות תחבורה הם המרכיב המרכזי בתרומת ההון הציבורי לפריזון
- השקעה נמוכה במיומנויות של פרטים ללא השכלה אקדמית
- הפריזון הכולל - יעילות היצור - מסביר רק 7% מהפער

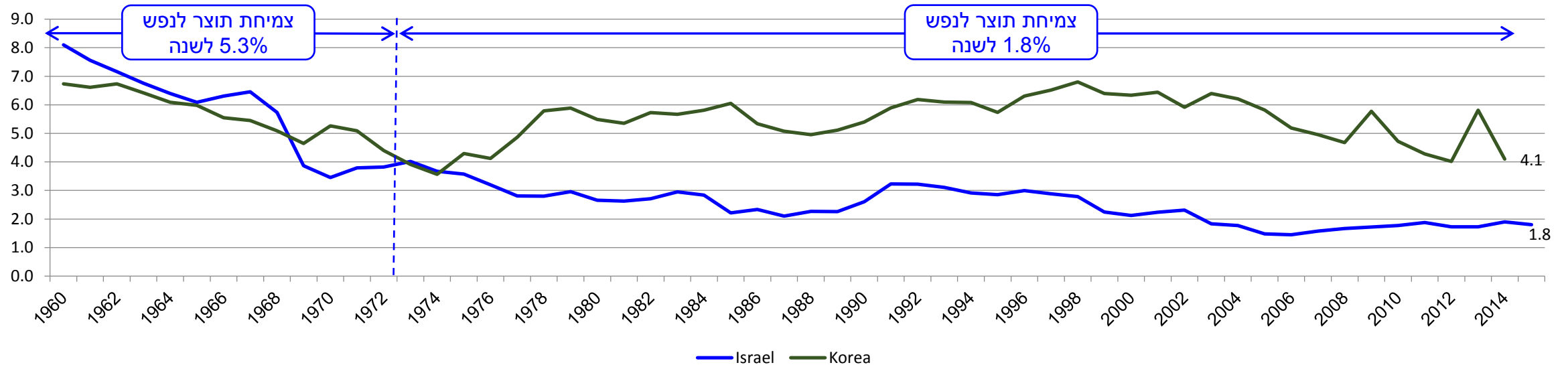
אסטרטגיה לצמיחת הפריון: השקעה בתשתיות, בהון אנושי ובהון פרטי

ההשקעה הציבורית באחוזי תוצר, 1960-2013

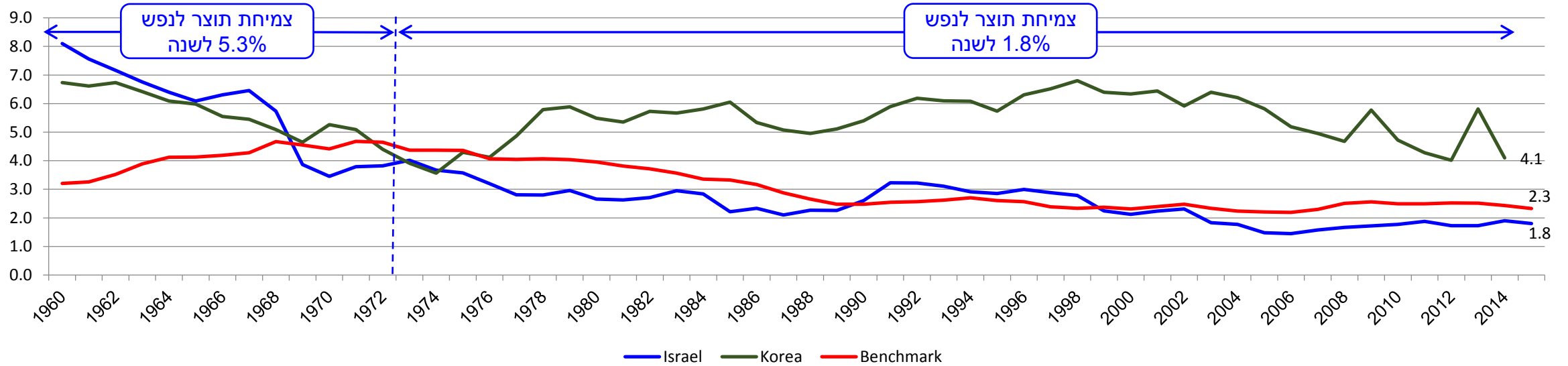
אסטרטגיה לצמיחת הפריון: השקעה בתשתיות, בהון אנושי ובהון פרטי

ההשקעה הציבורית באחוזי תוצר, 1960-2013

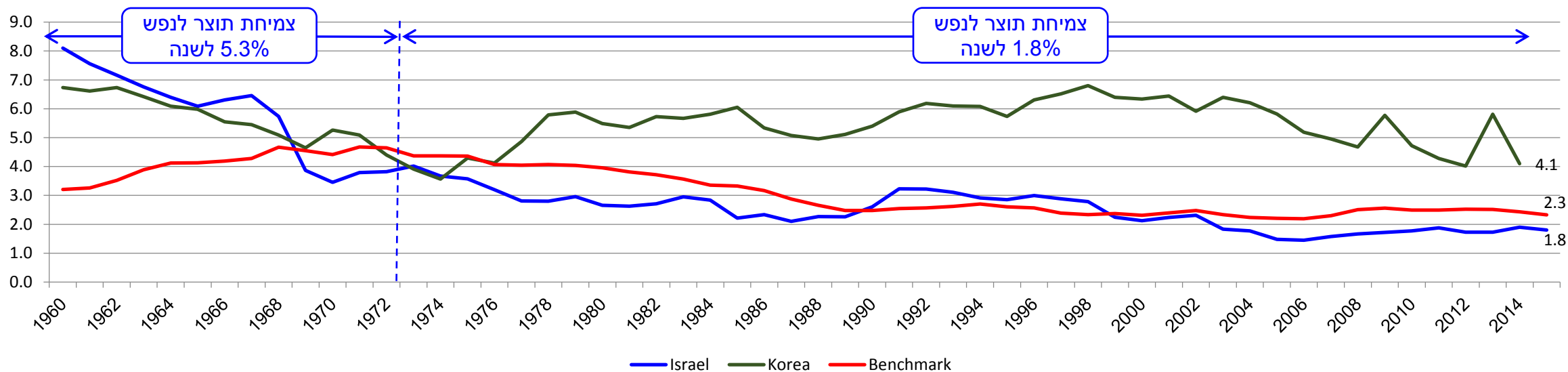
אסטרטגיה לצמיחת הפריון: השקעה בתשתיות, בהון אנושי ובהון פרטי

ההשקעה הציבורית באחוזי תוצר, 1960-2013

אסטרטגיה לצמיחת הפריון: השקעה בתשתיות, בהון אנושי ובהון פרטי

ההשקעה הציבורית באחוזי תוצר, 1960-2013

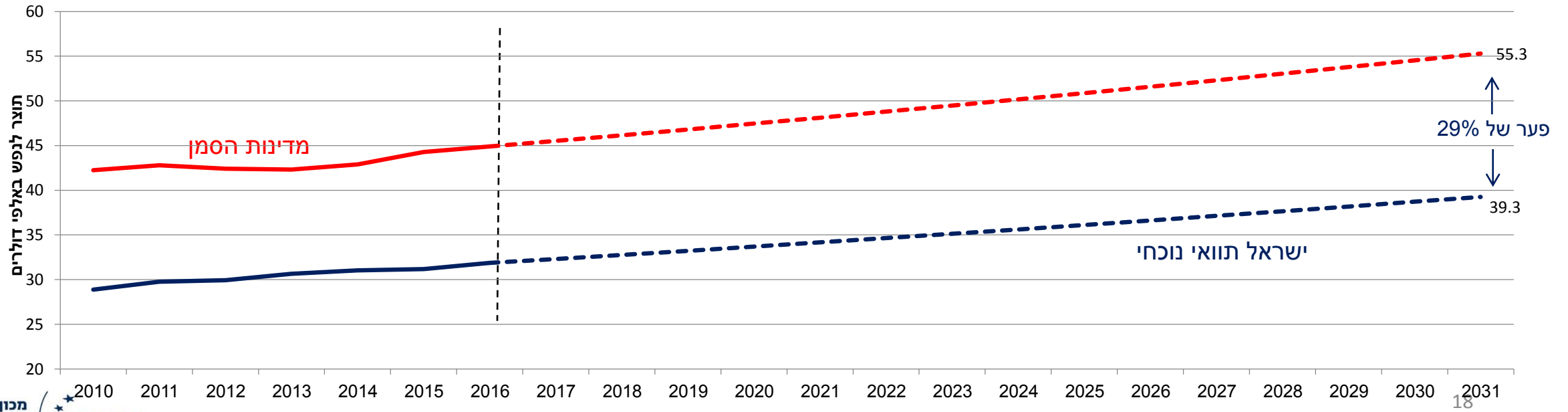
- לכן ההשקעה בהון ציבורי היא המרכיב המרכזי באסטרטגיה
- בנוסף:

- הקמת מערכת השכלה גבוהה טכנולוגית ומקצועית במקביל למערכת האקדמית
- קידום עסקים באמצעות הפחתת הנטל הבירוקרטי והורדת מס חברות כללי

השקעה בתשתיות כמנוע צמיחה

- סגירת פער ההון הציבורי לנפש בתוך 15 שנה
- המשמעות: הגדלת ההשקעה הממשלתית בתשתיות ל 3.7% תוצר (2% תוצר כיום)
- ההשקעה הציבורית תעלה את קצב הצמיחה מ-3% ל-4% לשנה (שמרני, דומה למחקר מה-OECD)

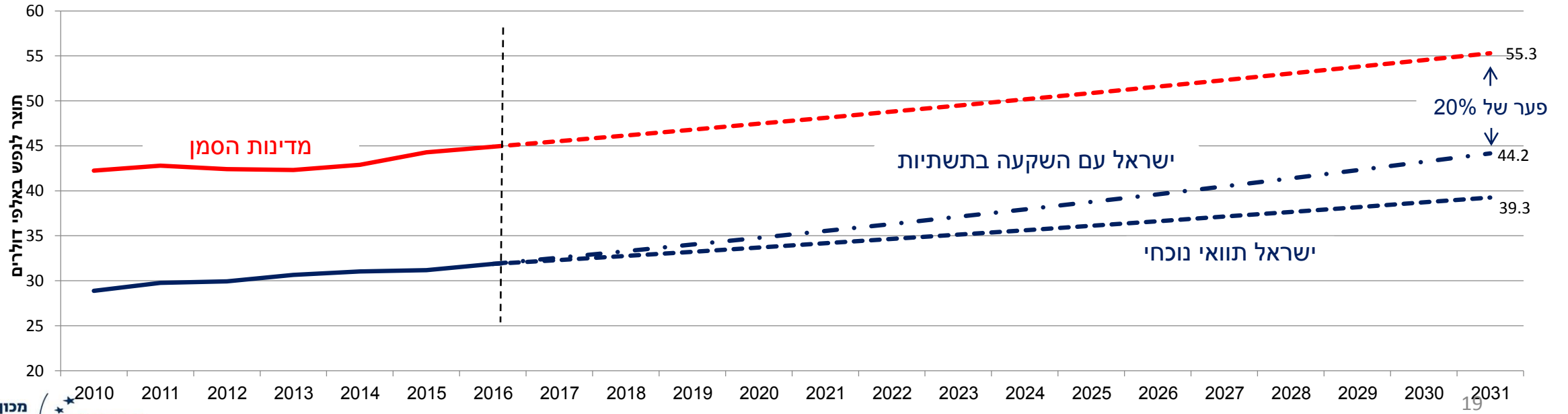
המשמעות של השקעה בתשתיות בלבד על תוואי הצמיחה

השקעה בתשתיות כמנוע צמיחה

- סגירת פער ההון הציבורי לנפש בתוך 15 שנה
- המשמעות: הגדלת ההשקעה הממשלתית בתשתיות ל 3.7% תוצר (2% תוצר כיום)
- ההשקעה הציבורית תעלה את קצב הצמיחה מ-3% ל-4% לשנה (שמרני, דומה למחקר מה-OECD)

המשמעות של השקעה בתשתיות בלבד על תוואי הצמיחה

↑ פער של 20%

↓

סיכום

- ישראל זקוקה לתקופה של השקעה משמעותית על מנת לבצע את קפיצת המדרגה בפריון
- יש להתמקד בפריון של החציון התחתון של העובדים במשק
- השקעות בתחבורה, הון אנושי מקצועי וצמצום בירוקרטיה:
 - תוספת השקעה של 1.7% תוצר – כ-20 מיליארד ש"ח לשנה
 - מאחר והצמיחה עולה ל-4% תוצר, יחס חוב-תוצר אינו עולה
- **הצמיחה תביא מקורות נוספים ליפול בעוני ולהרחבת השירותים החברתיים**

תודה

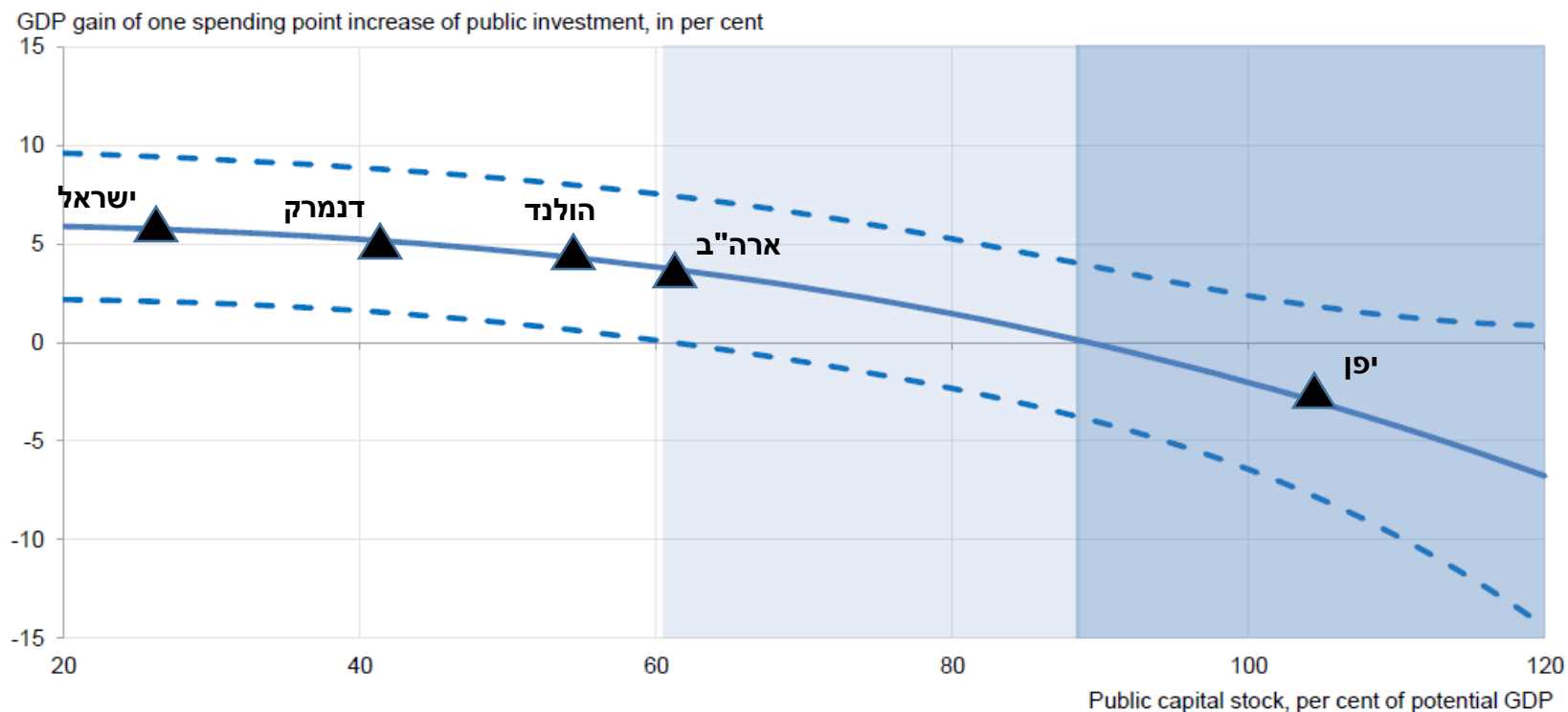
איך מממנים את ההשקעה בתשתיות

- התכנית כוללת תוספת השקעה של 1.7% תוצר – כ-20 מיליארד ש"ח לשנה
- אינה יכולה לבוא מתוך המקורות הקיימים בתקציב תחת הכללים הפיסקליים הנוכחיים
- **ההמלצה: מימון ההשקעה באמצעות הגדלת הגרעון ל-3.5 אחוזי תוצר**
- פרויקטים באמצעות PPP ו BOT ככל האפשר, תוספת התקציב מממנת את הריבית
- מאחר והצמיחה עולה ל-4% תוצר, יחס חוב-תוצר אינו עולה
- **כלל הוצאה:** גודל הממשלה יחסית לתוצר (מלבד ההשקעה בתשתיות) קבוע (40%), הרפורמות הנוספות ימומנו מהגידול השוטף בתקציב
- כל עלייה אחרת בהוצאות הממשלה צריכה להיות ממומנת באמצעות העלאת מסים

השפעות החיוביות של ההשקעה הציבורית על הצמיחה

- **מחקר** של ה OECD מצא כי להגדלת שיעור ההשקעה מתוך ההוצאה הממשלתית השפעה חיובית גדולה על הצמיחה
- ההשפעה גדולה במיוחד עבור מדינות בעלות רמה נמוכה של הון ציבורי
- כאחוז תוצר, רק לסלובקיה רמת הון ציבורי נמוכה משל ישראל מבין מדינות ה-OECD
- להשקעות בעלות השפעות חיצוניות, כדוגמת תחבורה ומחקר ופיתוח, השפעה גדולה במיוחד

התרומה לצמיחה של הגדלת ההשקעה הציבורית בנקודת אחוז, כפונקציה של רמת ההון הציבורי באחוזי תוצר

רפורמות נוספות שהומלצו ע"י מכון אהרן

- **השוואת מס חברות (הון) בין כל הענפים במשק**
 - לקבוע רמת מס אחידה כך שהיקף ההכנסה ממס חברות יוותר על כנו
 - הטבות מס להשקעות חדשות עם השפעות חיצוניות חיוביות בלבד, ל 10 שנים
- **רפורמה להעצמת התעשייה המסורתית וכלל ענפי השירותים**
 - על פי דו"ח מקוב, בהשמה בכל הארץ
- **יישום תכנית מרווחה לתעסוקה בפריסה ארצית תוך התבססות על מודל "מעגלי תעסוקה"**
- **הגדלת מענק העבודה ("מס הכנסה שלילי")**
- **הפסקת הבאתם של עובדים זרים ברישיון לעבודה בענפי הבניין והחקלאות**
- **אכיפת שכר מינימום וחוקי עבודה במגזר הערבי והחרדי**

למי אנחנו רוצים להידמות?

- ממוצע ה-OECD איננו היעד הנכון לשאוף אליו
- כולל גם מדינות עניות, הכללתן לא צריכה להשפיע על המקום שישראל שואפת אליו
- מדינות הסמן (Benchmark) – אוסטריה, בלגיה, אירלנד, דנמרק, פינלנד, שוודיה והולנד
- תוצר לנפש במדינות ה-OECD, 2015 (אלפי דולרים קבועים של 2010, PPP)

תוצר לנפש במדינות ה-OECD, 2015 (אלפי דולרים קבועים של 2010, PPP)

